

כרוניקה של טיוח
בדיקת הפרקליטות הצבאית
את נסיבות מותו
של ח'ליל אל-מור'רבי, בן 11

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים

בַּעֲלָם

כרוניקה של טיוח

**בדיקת הפרקליטות הצבאית
את נסיבות מותו של
ח'ליל אל-מור'רבי, בן 11**

נובמבר 2001

כתובה:
יעל שטיין

עבודת שטח:
נביל מחירז

ריכוז מידע:
רון שניידרמן

בשער:
חיליל אל-מורירבי, בן 11
נהרג ב-7.7.01 מירי חיילי צה"ל
בגבול ישראל - מצרים

לפיה הוחלט לא לפתוח בחקירה של האירוע שכן לא נמצא חשד להתנהגות פלילית מצד החיילים. למכתב זה צורף, ככל הנראה בטעות, תיק הבדיקה של האירוע, שכלל את התחקירים המבצעיים שנערכו ביחידה, חוות הדעת של פרקליט פיקוד דרום וחוות הדעת של התובעת הצבאית הראשית.

דו"ח זה מנתח את בדיקת האירוע שנעשתה על-ידי הצבא, על בסיס המסמכים שנשלחו לבצלם, ומצביע על הבעיות העיקריות העולות מבדיקה זו ומתוצאותיה. למרות שהמסמכים מצביעים על בעיות רבות נוספות בנוגע לפעילות של חיילי צה"ל על גדר הגבול, דו"ח זה מתמקד בבדיקה של הפגיעה בשלושת הילדים. המסמכים מובאים במלואם כנספחים לדו"ח.

ביום שבת, 7.7.01, נהרג ברפיח חיליל אל-מורירבי, בן 11. שני ילדים נוספים, איבראהים אבו סוסין, בן 10, וסולימאן אבו ריג'אל, בן 12, נפצעו.

בתגובה לאירוע מסר דובר צה"ל כי "עשרות פלשתינאים התפרעו ליד רפיח וסיכנו חיי חיילים [...] החיילים נהגו באיפוק ובריסון ופיזרו את המתפרעים באמצעים לפיזור הפגנות ובאמצעות ירי חי לטוח פתוח המרוחק מהמתפרעים"¹. העדויות שגבה בצלם והממצאים העולים מהתחקירים שערך הצבא, סותרים גירסה זו.

בצלם פנה לתובעת הצבאית הראשית, אל"מ עינת רון, כדי לברר אילו פעולות ננקטו נגד המעורבים בפגיעה בילדים ודרש לפתוח בחקירת מצ"ח, במידה ולא נפתחה כזו. ב-8.11.01 הגיעה לבצלם תשובה,

1 הארץ, 10.7.8.

האירוע: ילד נהרג, שני ילדים נפצעים

כמה משחקים, כדי לתת לכל הילדים הזדמנות לשחק. כ-15 דקות לפני שסיימנו לשחק, עבר טנק על קו הגבול. הוא הגיע משער סלאח א-דין ופנה מערבה לעבר עמדת תל זוערוב, המקום שבו נמצא המגדל הצבאי הגבוה שמשקיף על האזור כולו. לאחר שסיימנו לשחק ישבנו לנוח, חלק מאתנו ישב בצד ערימות החול שנמצאות ליד הגדר של קו הגבול, וחלק אחר ישב על פסגת הערימות האלה. בעודנו נחים ירו לפתע החיילים שהיו במגדל הצבאי כדור, שאת קולו לא שמענו עד שחדר לראשו של חיליל איברההים מוחמד אל-מוריבי. חיליל, אשר ישב על פסגת אחת הערימות, נפל מיד מטה, ראשו התנפץ וחלקים ממנו הועפו לעבר הילדים שהיו לידו.

לאחר מכן החלו החיילים לירות מהמגדל באינטנסיביות רבה. קול היריות הפעם היה חזק מאד ושונה מקול הכדור שפגע בחיליל. כשברחנו צפונה לכיוון בתי המחנה, שני ילדים נוספים מבית ספרי נפגעו. איברההים אבו סוסין, שנפגע בבטנו וכל המעייים שלו יצאו מחוץ לגופו, וסולימאן אבו ריג'אל שנפגע ברכו. מספר אזרחים מיהרו למקום מיד ולקחו את החלל ברכב ציבורי, מדגם מרדס. אמבולנס שהגיע מיד לאחר מכן העביר את שני הפצועים לבית-החולים.

המראה הנורא שנגלה לעיניי באירוע זה הבהיל אותי נורא, עד כדי כך שלא יכולתי לדבר במשך שש שעות.

עדותו של מוחמד סלאח חוסיין אל-אח'רס, בן 14, תלמיד בית-ספר, תושב רפיח³

בערב יום שבת, ה-7.7.01, שיחקתי עם עוד כ-30 ילדים במגרש הכדורגל הסמוך לקו הגבול שבמחנה הפליטים יבנה. המשחק התחיל לאחר תפילת אחר הצהרים, כלומר בערך בשעה 17:00. לאחר זמן מה, עבר על קו הגבול טנק, שבא ממזרח ופנה לכיוון מערב, אל עבר תל זוערוב והמגדל הצבאי שנמצא שם. הטנק עבר בשקט בלי לירות עלינו. לאחר סיום

לפי עדויות שגבה בצלם, ביום שבת, 7.7.01, שיחקו בין 20 ל-30 ילדים בני 10-13 באזור מחנה הפליטים יבנה שברפיח, סמוך לגבול עם מצרים. בסביבות השעה 17:00 הבחינו הילדים בטנק הנוסע על גדר הגבול לכיוון מערב, לעבר מוצב "גירית" (תל זוערוב), בו נמצא מגדל צבאי המשקיף על האזור. בסביבות השעה 17:30 הגיע למקום חיליל אל-מוריבי, בן 11, עם חברו סולימאן אל-אח'רס, בן 13, כשבידיהם כדור והילדים החלו לשחק כדורגל.

בסביבות השעה 18:45 סיימו הילדים לשחק. חלקם התיישבו בצד ערימות החול הסמוכות לגדר הגבול וחלקם, בהם חיליל אל-מוריבי וחברו סולימאן אל-אח'רס, התיישבו על פסגת הערימות. בסביבות השעה 19:10 נורה חיליל אל-מוריבי בראשו. לפי עדויות הילדים, הירי נעשה מכיוון מגדל התצפית, הנמצא במרחק של כקילומטר אחד מהמקום בו שהו הילדים. הירי נמשך וכתוצאה מכך נפצעו שני ילדים נוספים:

-איברההים כאמל אבו סוסין, בן 10, נפגע מכדור בבטנו שפגע במעייים ובכבד.

-סולימאן תורכי אבו ריג'אל, בן 12, נפגע מכדור ברגלו השמאלית.

עדותו של סולימאן מוחמד סלאמה אל-אח'רס, בן 13, תלמיד בית-ספר, תושב רפיח²

עוד בימים שלפני האינתיפאדה נהגתי לשחק כדורגל יחד עם חבריי באזור מחנה הפליטים יבנה שברפיח, סמוך לקו הגבול עם מצרים. נהגנו לשחק שם מכיוון שאין מגרשי כדורגל אחרים בעיר, ומכיוון שהאדמה שם שטוחה ועשויה מבטון, ועל כן נוחה למשחק.

ביום שבת, ה-7.7.01, שיחקתי שם עם עוד 20-30 ילדים בני 10-13, כולם חבריי מהשכונה ומבית הספר. התחלקנו לכמה קבוצות של שישה שחקנים ושיחקנו

2 העדות נגבתה על-ידי נביל מחירוז ב-8.7.01.

3 העדות נגבתה על-ידי נביל מחירוז ב-8.7.01.

המשחק נשכבנו ארצה על מנת לנוח וחלק מאתנו ישב על ערימות החול הסמוכות לקו הגבול.

בסביבות השעה 19:10 עמדתי וקראתי לילדים לעזוב את המקום, הייתי במרחק של כשני מטרים מחיליל אל-מורירבי. אז שמעתי לפתע קול דק וחלש וראיתי את מוחו של חיליל עף מחוץ לראשו ומתפזר על פניי ועל בגדיי. חיליל נפל מהערימה למטה. התחלנו לברוח מהמקום, ותוך כדי כך נפתחה מהמגדל אש חזקה מאוד. כתוצאה מהירי הזה נורו עוד שני ילדים, אחד מהם שכני, איבראהים אבו סוסיין, שנפגע בבטנו

והמעיים שלו יצאו החוצה כתוצאה מכך. השני, סולימאן אבו זידאן, נפגע בירכו השמאלית. אזרחים שהיו במקום העבירו את החלל והפצועים לבית-החולים.

במשך כל הלילה שלאחר מכן חלמתי על האירוע הזה ועל איך שמוחו של חיליל עף באוויר והתפזר על גופי. למחרת בבוקר, הלכתי לשיחי במסגד אל-הודה וסיפרתי לו את הסיפור, ואז הוא התחיל לקרוא פסוקים מהקוראן ואמר לי שאני צריך להתפלל ולקרוא את הקוראן כל הזמן.

התחקירים המבצעיים: החיילים פעלו בניגוד להוראות, אין לנקוט בצעדים

המ"פ היה צריך לקחת בחשבון כי הטנק נחשף למצריים בזמן הירי.⁶ כמו כן נקבע כי "ניתן היה להחזיר את הנגמחונים ל-18 במקום לבצע ירי אזהרה ע"י הטנק".⁷ מפקד האוגדה קבע כי "ירי הטנק הוא תקלה".⁸

המסקנה הסופית של התחקירים היא כי "אין אפשרות לקבוע באופן חד משמעי שהילד נהרג מאש כוחותינו", זאת למרות שהתחקירים כמעט ולא בדקו שאלה זו. מסקנה זו מתבססת על הנקודות הבאות:⁹

1. לא זוהו שום אמבולנסים שהגיעו למרחב האירועים במשך כל היום.
2. לא זוהה שום אדם שנפגע.
3. לא הייתה התלהמות והסלמה שהיתה יכולה להוצר מהרוג באירועים.

לפי אחת העדויות שגבה בצלם עולה כי הילדים פונו לבית-החולים במכוניות אזרחיות ולכן לא נראו באזור אמבולנסים.¹⁰ העובדה שהחיילים לא זיהו אף אדם שנפגע דווקא מחזקת את שנאמר בעדויות שגבה

יומיים לאחר האירוע, ב-9.7.01, ערך המג"ד תחקיר של האירוע ביחידה. תחקיר נוסף נערך על-ידי המח"ט למחרת וב-12.7.01 ערך מפקד האוגדה תחקיר. מסיכום של התחקירים עולה כי הם עסקו בעיקר בהיבטים המיבצעיים של האירועים שהיו באותו יום באזור הגבול. הפגיעה בשלושת הילדים זוכה להתייחסות שולית בלבד.

לפי התחקירים, ב-7.7.01, החל מסביבות השעה 12:00, ילדים יידו אבנים לעבר החיילים והושלכו לעברם כמה רימוני רסס. במהלך היום ירו החיילים כמה פעמים יריות אזהרה, כולל כדורי "גומי" ורימון הלם.⁴

בסביבות השעה 19:00, אז נפגעו שלושת הילדים, הניחו עשרות ילדים ומבוגרים חפצים וגדרות תייל על "ציר דקר". החיילים הבחינו בפלסטינים המעבירים שקיות מהצד המצרי של הגבול. בשלב הזה הורה המ"פ לטנק לבצע ירי אזהרה. הטנק ירה 12 כדורי 0.5 לכיוון מערב.⁵ בנוגע לירי זה נקבע בתחקירים כי "אסור היה להשתמש בטנק ביום לירי האזהרה.

4 ר' סעי' 2(א) - (טז) בנספח א'.

5 ר' סעי' 3(ז) - 3(ניט) בנספח א'. כדורי 0.5 נורים ממקלע המוצב על הטנק. בטווח של 1,000 מטר כדורים אלה הם קטלניים.

6 ר' סעי' 3(ג) בנספח א'.

7 ר' סעי' 3(ה) בנספח א'.

8 ר' סעי' 2(ב) בנספח ב'.

9 ר' סעי' 6 בנספח א'.

10 ר' לעיל עדותו של מוחמד אל-אחירס.

הקצינים שערכו את התחקירים אינם מכחישים שהילדים נפגעו והם לא מזכירים כי באיזור נעשה ירי נוסף מלבד הירי של החיילים. למרות זאת, הם מגיעים למסקנה זו מבלי להציע הסבר אחר לשאלה ממה נפגעו בילדים.

בצלם, לפיהן הילדים שנפגעו עמדו במקום מרוחק מהמקום בו התקיימו האירועים, בהם הם כלל לא השתתפו. מאותה סיבה גם לא היתה "התלהמות והסלמה" לאחר שהם נפגעו.¹¹

ירי כדורי מתכת מצופי גומי

- "ירי כדורי הגומי נעשה ע"י חק"ים [חסרי קליע] ולא ע"י תחמישים".¹⁴ בהמשך נקבע כי "הירי באלתור ע"י חק"ים הוא תקלה".¹⁵

- "השימוש בגומי היה לא נכון. לא נלקח בחשבון הסיכון האפשרי מירי זה".¹⁶

מהתחקירים עולה כי החיילים פעלו כרצונם, תוך זלזול מוחלט בנהלים שנועדו למנוע פגיעה בחיי אדם. החיילים פעלו בניגוד להוראות, המ"מ לא עבר תדרוך בנוגע לשימוש בכדורי "גומי" וירה תחמושת קטלנית בניגוד להוראות.

מאז ינואר 1988 ועד סוף אוגוסט 2000, לפני תחילת אינתיפאדת אל-אקצא, נהרגו לפחות 61 פלסטינים מירי כדורי "גומי", מתוכם 29 קטינים מתחת גיל 17. בצלם דורש מזה שנים רבות להפסיק להשתמש בתחמושת זו כנשק לגיטימי לפיזור הפגנות מאחר ומדובר בנשק קטלני.¹⁷ הפרקליטות הצבאית דחתה דרישה זו על הסף וחיילים ממשיכים להשתמש בכדורי "גומי" כעניין שבשגרה.

בשעות המוקדמות יותר של היום של נהרג חילול אל-מור'רבי ונפצעו שני ילדים, איבראהים אבו סוסין וסולימאן אבו ריג'אל, ירו החיילים כמה פעמים כדורי מתכת מצופי גומי (כדורי "גומי") לעבר הילדים. לפחות במקרה אחד, כאשר ירה המ"מ כדור "גומי" לעבר קבוצת ילדים, נפגע אחד מהם בראשו, אם כי הפגיעה בו היתה קלה והוא חזר להשתתף בהפגנה.

מהתחקירים המבצעיים שנערכו על-ידי המג"ד והמח"ט עולה כי ירי כדורי "גומי" נעשה בניגוד מוחלט להוראות הפתיחה באש ולנהלים. בין השאר, נקבע בתחקירים:

- "המ"מ לא עבר הוראות פתיחה באש ספציפיות לגבי ירי גומי (המ"מ עבר הכשרה לירי גומי ומכיר את השימוש בו. המ"מ מכיר טווח מינימום של 70 מ'").¹² בהמשך נקבע כי "ירי הגומי שנעשה ע"י המ"מ אינו חורג מהנהלים מהוראות הפתיחה באש אך יש להכיר שירי הוא בטווח של 40 מ' לפחות ולעבר הרגליים".¹³

11 מעניין לראות כי הצבא מודע היטב לכך שלתגובת החיילים לאירועים ישנה השפעה ישירה על התפתחות האירועים, אך בכל זאת הדבר לא משפיע על תגובת החיילים. בנושא זה ר' בצלם, אפוק מדומה - הפרות זכויות האדם במהלך האירועים בשטחים, 29.9.00 - 21.2.00, דצמבר 2000, עמ' 9.

12 ר' סעי' 4(ב) בנספח א'.

13 ר' סעי' 5(ג) בנספח א'.

14 ר' סעי' 4(ג) בנספח א': תרמיל ללא קליע משמש לביום קולות נפץ באימונים. בירי של כדורי "גומי" בעזרת כדורים חסרי קליע לא ניתן לשלוט על עוצמת הפגיעה.

15 ר' סעי' 5(ג) בנספח א'.

16 ר' סעי' 3(ד) בנספח א'.

17 ר' בצלם, מוות ידוע מראש - ירי כדורי "גומי" לפיזור הפגנות בשטחים, דצמבר 1998; בצלם, אפוק מדומה - הפרות זכויות האדם במהלך האירועים בשטחים, 29.9.00-21.2.00, דצמבר 2000, עמ' 11-12.

פרקליט פיקוד דרום: יש לנוקט בצעדים משמעותיים

באותו יום, אינו קשור למועד בו נפגעו הילדים. פרקליט פיקוד דרום גם התעלם לחלוטין מעדויות הילדים שגבה בצלם ואשר היו מונחות לפניו, לפיהן הילדים שנפגעו היו בקבוצה נפרדת ששיחקה כדורגל.

על בסיס תיאור אירוע זה, קובע סא"ל מני כי "לאור נסיבות ההתפרעות האלימה והאופי הלחימתי של האירועים, כפי שמתוארים בתחקירים, אינני סבור כי יש מקום לפתוח בחקירת מצ"ח לבירור האירוע".¹⁹

בהמשך מתייחס פרקליט פיקוד דרום לירי האזהרה מהטנק, אשר התחקירים המבצעיים קבעו שהוא נעשה בניגוד להוראות, ומציע לנוקט בצעדים משמעותיים נגד האחראי לירי זה בשל החריגה מהוראות הפתיחה באש.²⁰ העובדה שהילדים נפגעו באותו מועד בו ירו החיילים מהטנק אינה עולה בחוות דעתו של סא"ל מני והוא נמנע מלבחון את הקשר הסיבתי בין הדברים.

לאחר פניית בצלם לתובעת הצבאית הראשית בדרישה לפתוח בחקירת מצ"ח בנוגע לנסיבות הפגיעה בילדים, הועברו התחקירים המבצעיים לפרקליט פיקוד דרום, סא"ל ברוך מני. ב-29.8.01 ניתנה חוות הדעת של פרקליט פיקוד דרום.

סא"ל מני מתאר את האירוע כדלקמן:¹⁸

במשך אותו היום היו במקום התפרעויות והפרות סדר חמורות. על פי התחקירים, בוצע "ירי אזהרה" וירי כדורי גומי לעבר קבוצות המתפרעים, שהורכבה מעשרות ילדים, אשר ניסו להתקרב לכוח צה"ל במקום, והשליכו לעברו אבנים ומספר רימוני רסס.

תיאור זה אינו עולה בקנה אחד עם הממצאים של התחקירים המבצעיים. סא"ל מני מתעלם מכך שבערב, כאשר נפגעו הילדים, לא היו "התפרעויות והפרות סדר חמורות" והתיאור המופיע בחוות דעתו, גם אם הוא מדויק בנוגע לאירועים שהתרחשו מוקדם יותר

התובעת הצבאית הראשית: יש לשקול הצגת גירסה שיקרית

רימונים וכי קיים ספק האם החיילים היו בסכנת חיים, בהתחשב בכך שהם ביצעו רק ירי אזהרה ולא ירי על מנת לפגוע. התובעת הצבאית הראשית מוסיפה כי לפי ההוראות, מותר לירות ירי אזהרה רק מנשק קל ובכל מקרה אסור לבצע ירי כזה לעבר ילדים. על בסיס דברים אלה קובעת אלי"מ רון כי "קיים ספק האם ניתן להצדיק את ירי הטנק בזריקת הרימונים (דבר שלא מתיישב כרונולוגית), או בתחושת הכוח כי הוא מצוי בסכנת חיים".²¹

בנוגע לקשר הסיבתי בין הירי מהטנק לבין הפגיעה בילדים, קובעת התובעת הצבאית הראשית כי "אפשרות סבירה היא שהירי לא פגע בילדים שזוהו כמתפרעים,

התובעת הצבאית הראשית, אלי"מ עינת רון, דוחה בחוות דעתה את מסקנות פרקליט פיקוד דרום. חלקה הראשון של חוות הדעת שלה הוא הניתוח הרציני הראשון שנעשה בנוגע לאירוע בו נפגעו הילדים. אלי"מ רון מתייחסת לשתי נקודות: האחת, חוקיות הירי שבוצע על-ידי הטנק והשניה, בחינת הקשר הסיבתי בין ירי זה לבין מותו של חיליל אל-מור'רבי ופציעת שני ילדים נוספים.

התובעת הצבאית הראשית דוחה את קביעתו של פרקליט פיקוד דרום לפיה מדובר באירוע בעל "אופי לחימתי". בהסתמך על התחקירים המבצעיים, קובעת אלי"מ רון כי הירי מהטנק לא בוצע בתגובה להשלכת

18 ר' סעי' 2 בנספח ג'.

19 ר' סעי' 3 בנספח ג'.

20 ר' סעי' 5 בנספח ג'.

21 ר' סעי' 1 בנספח ד'. ההדגשה במקור.

בנוגע לאפשרות האחרונה מציינת התובעת הצבאית הראשית כמה קשיים, שקל וחומר חלים גם על האפשרות השנייה, המקלה אף יותר עם החיילים. לדבריה:²⁴

א. "חומרת החריגה ו-"תוצאות האירוע" הינם שני קריטריונים שמשלבים זה עם זה. התוצאות כאן חמורות מאוד - ילד בן 11, ששיחק כדורגל לתומו, נהרג. שני חבריו, בני 10 ו-12 נפצעו (ככל הנראה בן ה-10 "קשה"). גם אם מדובר בחריגה "קלה", התוצאה צריכה להכתיב חקירת מצ"ח.

ב. הסייג של ירי נק"ל בא להבטיח שירי האזהרה יסכן כמה שפחות. השימוש במק"כ [מקלע כבד] הגביר עד מאוד את הסיכון שמישהו במרחק 1,000 מטר יפגע.

ג. אם כל החשדות לכאורה יתאמתו: ירי אזהרה בניגוד להוראות + קשר סיבתי למוות, לא יוגש כתב אישום;

ברור כי די בדברים אלה כדי להורות על חקירת מצ"ח באופן מיידי. לפיכך תמוה, בלשון המעטה, שהתובעת הצבאית הראשית מצאה בכלל לנכון להציע אפשרויות אחרות לפעולה. העובדה שהצעה למכתב לבצלם התלוותה דווקא לאפשרות השנייה מצביעה על כך שכבר בשלב של כתיבת חוות הדעת העדיפה התובעת הצבאית הראשית להציג גרסה שקרית של האירוע ולהימנע מלהורות על חקירת מצ"ח.

כי אם בילדים ששהו במרחק מסויים ממקום האירוע". היא מדגישה שבאזור לא היה באותו זמן ירי אחר שיכול היה לפגוע בילדים.²²

בסיכום הביניים קובעת אל"מ רון כי קיימת אפשרות סבירה שהילדים נפגעו מירי הטנק וכי ירי זה נעשה בניגוד להוראות (אם היה זה ירי אזהרה) או שהיה בלתי מוצדק (אם נעשה במטרה לפגוע). למרות זאת, היא מציעה שלוש אפשרויות סותרות, ששתיים מהן שקריות, להמשך הטיפול בתיק:²³

1. יש כאן, חשד לירי בניגוד להוראות + חשד שהירי הרג ופצע ילדים חפים מפשע - יש להורות על חקירת מצ"ח יסודית (בין היתר יבדקו אילו הוראות פתיחה באש ניתנו לכוח, והאם ניתן לקבוע בוודאות שזה הירי שפגע בילדים).

2. הירי מוצדק - האירוע, כולו, בעל אופי לחימתי, נזרק רימונים קודם לכן במהלך היום, האיזור כולו מסוכן, הירי היה מוצדק, אם נפגעו חפים מפשע, אין אלא להצטער על כך. ראה הצעה למכתב תשובה ל"בצלם", שנגזר מבחירה בחלופה זו.

3. למרות האופי הלחימתי - הירי היה ירי אזהרה - שלא בוצע בהתאם לכללים: נורה ממקלע כבד ולא נק"ל [נשק קל] וכן לעבר ילדים. ואולם, לאור העימות, הרימונים, הסיכון וכי' - לא מדובר ב"חריגה חמורה" מההוראות ולכן ניתן להסתפק בצעדים משמעותיים בלבד וכנגד מי שהפעיל את ירי האזהרה מהטנק.

התוצאה הסופית: החיילים פעלו כשורה

3. הכוח ניסה לפזר את ההתפרעות באמצעות ירי כדורי גומי וכן ירי אזהרה, שכוון לעבר חומת מפגע, באופן שלא יפגע במפרי הסדר.

4. הירי החי לא כוון לעבר המתפרעים ולא נצפו נפגעים כתוצאה מירי זה.

5. בנסיבות העניין לא מצאנו כי עולה חשד להתנהגות פלילית מצד חיילי צה"ל או כי יש הצדקה לפתיחה בחקירה פלילית.

במכתב מיום 31.10.01 שנשלח בסופו של דבר לבצלם על-ידי התובעת הצבאית הראשית, אל"מ עינת רון, נכתב כדלקמן:²⁵

1. לאחר שנערך בירור בדבר נסיבות המקרה, עלה כי ביום 7.7.01, התקהלו ילדים, ובשלב מסויימים גם מבוגרים, בקרבת כוח של צה"ל שנע לאורך הגבול עם מצרים.

2. ההתקהלות לוותה, לפרקים, בזריקות אבנים מאסיביות וכן זריקת רימוני רסס לעבר כוח צה"ל.

22 ר' סעי' 2 בנספח ד'.

23 ר' נספח ד', "אפשרויות פעולה".

24 ר' נספח ד', "קשיים בבחירת דרך הביניים".

25 ר' נספח ה'.

לבצלם לא ידוע מה היו השיקולים לבחירה באפשרות השניה שהציעה התובעת הצבאית הראשית. מהערה המופיעה בכתב יד על גבי חוות דעתו של פרקליט פיקוד דרום עולה כי ב-30.10.01 התקיים דיון אצל הפרקליט הצבאי הראשי ונקבע כי "פצ"ר לא יורה על חקירת מצ"ח. פרקליט דרום יטפל משמעותית". בעבר, כאשר הוחלט על נקיטת צעדים משמעותיים נגד החיילים, נמסר הדבר במכתבים לבצלם. במקרה זה הדבר לא הוזכר על-ידי התובעת הצבאית הראשית במכתבה.

תיאור האירוע, כפי שהוא עולה ממכתבה של התובעת הצבאית הראשית, שונה מזה המתואר בתחקירים המבצעיים ושונה אף מהנאמר בחלקה הראשון של חוות הדעת שהיא עצמה כתבה. גירסה זו נבחרה למרות שהיא ידוע לכל הגורמים שטיפלו בפרשה, החל מהמג"ד וכלה בתובעת הצבאית הראשית, כי מדובר בגירסה שקרית. כולם ידעו כי החיילים פעלו בניגוד להוראות וכי ייתכן ותנוצאה מכך נהרג ילד בן 11 ונפצעו שני ילדים.

מסקנות

מאז תחילת אינתיפאדת אל-אקצא נמנעה הפרקליטות הצבאית כמעט לחלוטין מפתחה בחקירות מצ"ח. לטענת דובר צה"ל, מאחר ומדובר ב"עיונות מזויני", אין מקום לפתוח בחקירות מצ"ח בגין עצם קיומם של נפגעים כתוצאה ממצב הלחימה, וזאת בהעדר חשד לחריגה חמורה מכללי ההתנהגות המחייבים²⁷.

המסמכים המובאים בדו"ח זה מצביעים באופן ברור על כך שבאירוע זה היה "חשד לחריגה חמורה מכללי ההתנהגות המחייבים", ובכל זאת לא נפתחה חקירת מצ"ח. מכאן שההחלטה שלא לפתוח בחקירות מצ"ח במהלך אינתיפאדת אל-אקצא אינה קשורה כלל להגדרת המצב ולאופי האירועים אלא נובעת מהחלטה מודעת של הפרקליטות הצבאית להעלים עין מפגיעה באוכלוסייה האזרחית הפלסטינית ולא למצות את הדין עם חיילים הפועלים בניגוד להוראות, בין השאר כדי להעניק לצבא תדמית חיובית.

בראיון שהתקיים עם מפקד מצ"ח, אל"מ מיקי בראל, במארס 2001, הוא אמר כי "עקרונית, נכון שיכול להיות מצב שבו מקרה ייקבר איפשהו בשרשרת הפיקוד, אבל להיות ואנחנו לא לבד בשטח - יש תקשורת, צלב אדום וכו' - מה גם שיש כמה צינורות דיווח בשטח, נאמר דרך אג"ם מבצעים שאני מחובר אליהם, אי אפשר למרוח"²⁸. דברים אופטימיים אלה אינם עומדים במבחן המציאות.

המסמכים המובאים בדו"ח זה מעלים שאלות כבדות משקל בנוגע לדרך בה הצבא חוקר את עצמו. התוצאה הסופית היא שילד בן 11 נהרג ושני ילדים נפצעו, בלא שתהיה לכך כל הצדקה, אך לא נפתחה חקירה נגד החיילים שפגעו בהם. זאת למרות שהיה ברור לכל הגורמים שהיו מעורבים בבדיקת האירוע כי החיילים השתמשו בנשק קטלני כאשר לא נשקפה להם סכנת חיים וכי הם פעלו בניגוד להוראות.

בכל השלבים בוצעה הבדיקה בצורה רדודה ושטחית, בלי שנעשה כל ניסיון להבין ממה נפגעו הילדים, להצביע על האחראים ולוודא שאירועים כאלה לא יישנו. הכשלים התגלו בכל הדרגים: החל מהחיילים שהפרו את הוראות הפתיחה באש, ירו למוות בילד ופצעו שני ילדים, דרך דובר צה"ל שמסר גירסה בלתי מדויקת לאירוע (פרקליט פיקוד דרום אף ציין זאת בחוות דעתו)²⁶ ועד לפרקליט פיקוד הדרום שכתב חוות דעת שהציגה גרסה שונה מזו שעלתה מהתחקירים המבצעיים.

הגדילה לעשות התובעת הצבאית הראשית, אל"מ עינת רון, שבחוות דעתה הועלתה אופציית השקר ללא כחל ושרק כאפשרות סבירה. העובדה שהיא לא חששה להציע, בכתב, אפשרויות פעולה החוטאות לאמת, מעלה חשש כבד כי אמירת שקר נחשבת לדרך פעולה לגיטימית בפרקליטות הצבאית.

26 ר' סעי' 4(ג) בנספח ג'.

27 תגובת דובר צה"ל לדו"ח בצלם, איפוק מדומה - הפרות זכויות האדם במהלך האירועים בשטחים, 12.2.00-29.9.00, דצמבר 2000.

28 כל הזמן, 2.3.01.

הצבאית בבדיקה פנימית. ברוב המכריע של התשובות שהתקבלו בצלם נקבע כי החיילים פעלו כשורה וכי לא ננקטו צעדים כלשהם נגד החיילים המעורבים. המסמכים המובאים בדו"ח זה מטיילים ספק באמינות התשובות שהתקבלו בצלם עד היום ומעלים את השאלה האם מקרה זה אינו אלא רק קצה הקרחון.

המסר שמעבירה הפרקליטות הצבאית לחיילים הינו ברור: חיילים שיחרגו מהוראות הפתיחה באש, גם אם כתוצאה מכך ייהרגו אנשים, לא ייחקרו ולא יועמדו לדין. המשמעות של מדיניות זו היא מתן חסינות מראש לאנשי כוחות הביטחון והיתר לפעול בניגוד לחוק ומהווה זלזול מחפיר בחיי אדם.

לנוכח דברים אלה, קורא בצלם לפתוח בחקירת מצ"ח בנוגע לנסיבות מותו של חיליל אל-מוריבי ולפציעתם של איבראהים אבו סוסין וסולימאן אבו ריג'אל ובמידת הצורך לנקוט בצעדים כנגד כל האחראים לפגיעה בילדים. בנוסף, יש לחקור את כל הגורמים שהיו מעורבים בתיק החקירה המובא בדו"ח זה ולנקוט בצעדים כנגד אלה שהציגו במכוון גירסה שיקרית של האירועים.

יתרה מזו, לנוכח העובדה שתיק החקירה המובא בדו"ח זה מוכיח מעבר לכל ספק כי הצבא אינו מסוגל לחקור את עצמו, קורא בצלם להוציא את מערך החקירות מהצבא ולמסור את נושא החקירות לגוף עצמאי ואובייקטיבי.

מאז תחילת אינתיפאדת אל-אקצא נהרגו מאות אזרחים פלסטינים מירי חיילי צה"ל. מעדויות שגבה בצלם וממידע שהגיע מארגוני זכויות אדם אחרים, מכלי התקשורת ומתושבי השטחים, עולה כי במקרים רבים חרגו החיילים מהוראות הפתיחה באש.²⁹ למרות זאת, מאז תחילת אינתיפאדת אל-אקצא נפתחו רק כ-20 חקירות מצ"ח הנוגעות לשימוש בלתי חוקי בנשק. באף אחת מהן לא הוגש כתב אישום נגד החיילים המעורבים.

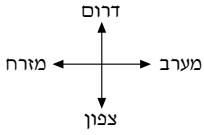
ביקורת על התחקירים שמבצע צה"ל נשמעה לאחרונה בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת. במסגרת דיון שהתקיים בוועדה ב-29.10.01, מתח ח"כ רן כהן מסיעת מרצ ביקורת חריפה על אמינותם של תחקירים אלה והביא דוגמאות לתחקירים שנערכו בנוגע לחמישה אירועים, בהם נהרגו חמישה שוטרים פלסטינים ושלוש נשים. באף אחד מתחקירים אלה לא ננקטו צעדים משפטיים נגד האחראים ולא הוסקו כל מסקנות. לדברי ח"כ כהן, "כל התחקירים התאפיינו ברדידות ובנסיון טיוח, למרות שנעשו על ידי קצינים בכירים".³⁰ דברים אלה יפים גם לדברים האמורים בדו"ח זה.

במהלך השנים קיבל בצלם מאות מכתבים מהפרקליטות הצבאית בנוגע לאירועים בהם פלסטינים נהרגו, נפצעו או הוכו על-ידי חיילים. בחלק מהמקרים נפתחו חקירות מצ"ח ובחלק מהמקרים הסתפקה הפרקליטות

29 בנושא זה ר' בצלם, איפוק מדומה - הפרות זכויות האדם במהלך האירועים בשטחים, 12.2.00-29.9.00, דצמבר 2000, עמ' 4-18.

30 הארץ, 13.10.01.

תרשים של האזור

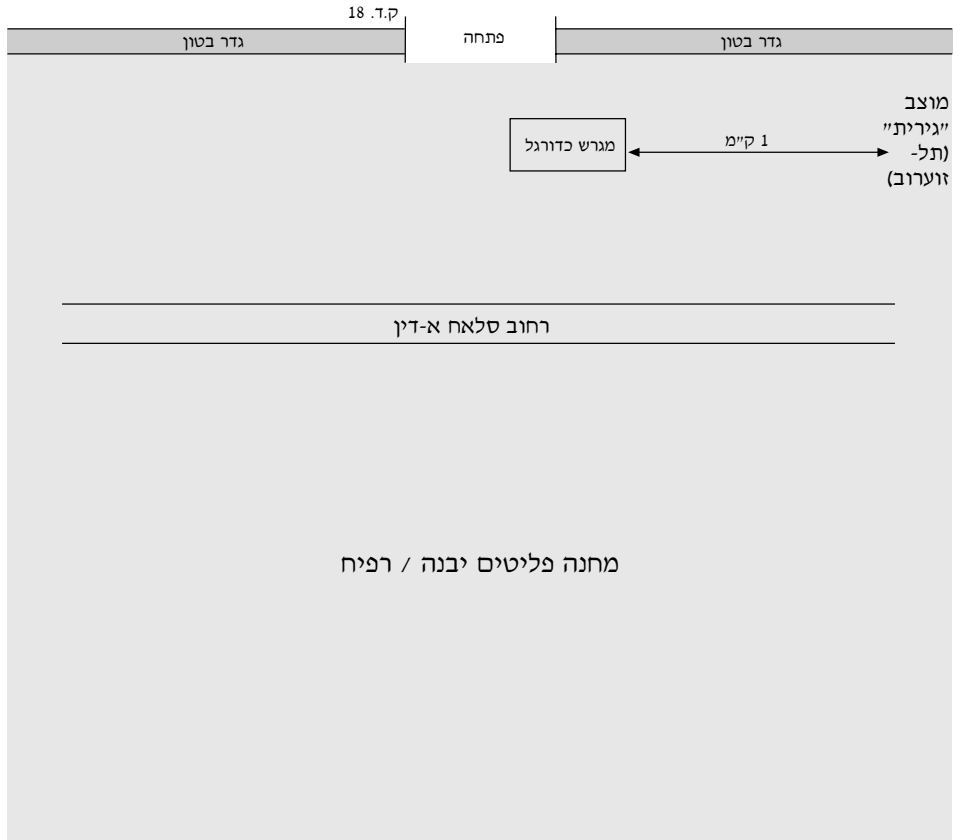

רפיח / מצרים

גבול ישראל - מצרים

ציר "דקר"

ציר "פילדלפי"

נספח א': סיכום תחקיר מג"ד ומח"ט

שמור -

חטמ"ר 6643

מ"מ - 387

מב - 11

יולי 01

אל: גד' 299, 424, 585 - מג"ד, קמבי"ץ

דע: חטמ"ר 6643 - מח"ט, קמבי"ץ

אוגדה 643 - מפקד, ק.א.ג"מ

הנדון: תחקיר אירוע ירי אזהרה בציר "פילדלפי"

1. כללי:

- א. ביום שבת בתאריך 7/7/01 בוצעה משימת פטרול נגמחון בין פתחה 16 א' ו - 18 אשר לוותה בהתקהלות ילדים, זריקת אבנים ורימונים לעבר הנגמחונים.
- ב. עפ"י דיווחי הפלסטינאים ילד בן 11 נהרג ו - 2 נפצעו מאש כוחתינו.
- ג. בתאריך 9/7/01 נערך תחקיר בראשות המג"ד ובהשתתפות: מ"פ גירית, מ"מ 5, סמל 5, מ"מ הטנקים והקמבי"ץ.
- ד. בתאריך 10/7/01 בוצע תחקיר מח"ט.

2. עובדות:

- א. ביום שבת ה - 7/7/01 בוצע פטרול נגמחונים בציר "פילדלפי" ע"מ למנוע פח"ע על הציר ולמנוע הברחות אמל"ח.
- ב. בשעה 06:00 בבוקר בוצעה פתיחת ציר על "פילדלפי" ע"י 2 נגמחונייך ררוהוד חוות 5. ... יום 2001 7/7/01 "פילדלפי" בין ק.ד. 16 א' ל - 18.
- ד. לקראת שעה 12:00 החלו עשרות ילדים להתקבץ באזור הפיתחה של 18. בוצעו זריקות אבנים על הנגמחון מהסוללה ומתוך התעלה.
- ה. נזרק רימון רסס אחד על הכוח.
- ו. הילדים ניסו לחצות את ציר "פילדלפי" והגיעו לציר "דקר". הכוח שבנגמחון ביצע ירי אזהרה של 5 כדורים על ציר "דקר" לפני הילדים.
- ז. בנוסף ביצע הכוח ירי של 5 כדורים לעבר חומות מפגע - הבטונדות באזור ק.ד 18 וזאת ע"מ למנוע מהילדים להיכנס לתעלה ולזרוק ממנה אבנים.
- ח. בשעה 13:00 בוצעה החלפת כוחות בשטח ומ"מ 5 התמקם בתצמית על הפתחה בק.ד 18 מצפון.
- ט. בשעה 13:30 לערך התגברו זריקות הרימונים והאבנים על הנגמחון. נזרקו על הנגמחון 5 רימונים.
- י. המ"מ ביצע ירי אזהרה לעבר ילדים שניסו לחצות את ציר "דקר".

חטמ"ר 6643

מ"נ"מ

מב - 387

11 יולי 01

- יא. המ"מ ביצע ירי גומי לעבר קבוצת ילדים שהייתה על הסוללה וניסתה להיכנס לתעלה. הירי בוצע ע"י המ"מ. הירי התבצע באמצעות חק"ים.
- יב. במהלך ירי הגומי זיהה המ"מ כי אחד הילדים נפגע בראשו. הילד תפס את ראשו ורץ ולאחר מספר דקות חזר להפגנה.
- יג. בנוסף בוצע ירי מא"ג של מספר כדורים לעבר חומת מפגע שהיא הסוללה והקיר בטון.
- יד. הכוח זרק רימון הלם לתוך התעלה.
- טו. במהלך ביצוע ירי האזהרה נזרקו 2 רימונים לעבר הכוח, אחד נפל בסמוך לנגמחון ואחד נפל לתוך התעלה.
- טז. המ"מ נכנס עם הנמחון לפתחה ב - 18 ע"מ לתצפת לתוך התעלה ולראות האם מישהו מהילדים נפגע מהרימון. המ"מ לא זיהה אף אחד שנפגע.
- יז. בשעה 19:00 לערך יצא המ"מ עם הנמחון חזרה לגירית. כאשר הכוח יצא - עשרות ילדים ומבוגרים נכנסו לתוך ציר "דקר" והחלו להניח חפצים ותלתליות. בנוסף גם זוהו העברות של שקיות מהצד המצרי.
- יט. המ"מ הקפיץ את הטנק לביצוע ירי אזהרה. הטנק ביצע ירי 3 פעמים ע"י מקלע 0.5. ירי אחד בוצע לק.ד. 17 השני צפונית לק.ד. 17. והשלישי לכיוון ה - z בפתחה ב - 18. הירי בוצע בתוך גבולות הגזרה, בכל פעם 3 כדורים - סה"כ 12 כדורי 0.5 - כולם ממערב לקיר הבטון.
- כ. במהלך כל האירועים לא זוהה אמבולנס שהגיע לשטח או פינוי של ילד ע"י האנשים במקום. כמוכן לא נראה כי היה שינוי בדפוס ההתנהגות במהלך כל הפרות הסדר.

3. שגיאות:

- א. הפעילות של הנמחונים היתה סטטית מידי ולא מספיק ניידת.
- ב. הילדים התקרבו לטווחים קרובים מידי לנגמחונים.
- ג. אסור היה להשתמש בטנק ביום לירי האזהרה. המ"מ היה צריך לקחת בחשבון כי הטנק נחשף למצריים בזמן הירי.
- ד. השימוש בגומי היה לא נכון. לא נלקח בחשבון הסיכון האפשרי מירי זה.
- ה. ניתן היה להחזיר את הנמחונים ל - 18 במקום לכצע ירי אזהרה ע"י הטנק.

חטמ"ר 6643

א ג " מ

מב - 387

11 יולי 01

4. תקלות:

- א. רוגר שהיה אמור להגיע לטובת המשימה לא הגיע.
- ב. המ"מ לא עבר הוראות פתיחה באש ספציפיות לגבי ירי גומי והמ"מ עבר הכשרה לירי גומי ומכיר את השימוש בו. המ"מ מכיר טווח מינימום של 70 מ'.
- ג. ירי כדור הגומי נעשה ע"י חקיים ולא ע"י תחמישים.

5. לקחים ומסקנות:

- א. לאחרונה יש ריבוי של הפרות סדר בהן משותפים ילדים.
- ב. רוב הפרות הסדר מתבצעות בק.ד. 18 מאחר שהפלסטינים מבינים שאין לנו נשק יעיל לטווח זה.
- ג. גובר השימוש בילדים להנחת מטענים, מטעני דמה ו/או מכשולים על הציר.
- ד. ביצוע פטרול יום בק.ד. 18 מקטין את הפתייע וההפיסד על הציר אך אינו מונע אותו לחלוטין.
- ה. משימה זו יוצרת רמת חיכוך גבוהה בין הכוח לבין ילדים - דבר שמציב דילמות קשות לכוחות בשטח.
- ו. יש לוודא שהכוחות ניידיים ע"מ לצמצם את רמת החיכוך.
- ז. מהתחקיר לא ניתן לקבוע בוודאות אם נהרג ילד מירי כוחותינו.
- ח. המשימה מורכבת מאוד וישנם קשיים רבים בניצוה בשל העבודה שהדרישה היא לשמור על ציר "פילדלפי" סטרילי מאידך לא לבצע ירי על ילדים.
- ט. הגעת הילדים עד 10 מ' מהנגמחון היא שגיאה, יש להמנע ממקרים כאלה גם אם זה אומר שנוסעים עם הנגמחון לאחור ע"מ לא ליצור רמת חיכוך גבוהה.
- י. ירי הגומי שנעשה ע"י המ"מ אינו חורג מהנהלים ומהוראות הפתיחה באש אך יש להכיר שירי הוא בטווח של 40 מ' לפחות ולעבר הרגילים. הירי באלתור ע"י חקיים הוא תקלה, ובכלל יש להמנע בירי כדורי גומי שבמקרים מסויימים הוא קטלני.
- יא. הרוגר - נתקבלה הנתייה להעביר רוגר לפלוגה אך הרוגר עדיין לא היה בפלוגה והכוח יצא למשימה בלעדיו, עובדה שמנעה ירי מדוייק ובטוח של הכוח.
- יב. באחריות המ"פ לבצע כנס מפקדים ולחדד את הוראות הפתיחה באש.
- יג. אין אישור לירי גומי אלא רוגר בלבד.
- יד. אין ספק שיש שימוש של הפלסטינאים בילדים לטובת הברחות והנחת מטענים אך יש להשמר מירי על הילדים.

חטמ"ר 6643
מ"ג"מ
מב - 387
11 יולי '01

6. סיכום והערכה:

א. אין אפשרות לקבוע באופן חד משמעי שהילד נהרג מאש כוחותינו:

1. לא זוהו שום אמבולנסים שהגיעו למרחב האירועים במשך כל היום.

2. לא זוהה שום אדם שנפגע.

3. לא היתה התלהמות והסלמה שהיתה יכולה להוצר מהרוג באירועים.

7. בברכה.

חולי משה, רס"ן.
ק.אנ"מ 6643

נספח ב': סיכום תחקיר מפקד האוגדה

חטמ"ר 6643
מ"מ 392
14 יולי 01

1 - שמור -

מקדמ"ר

אל: גדי 424 - מג"ד, קמביץ
גדי 585 - מג"ד, קמביץ
דע: חטמ"ר 6643 - מח"ט, סמח"ט, ק.חמ"ל
אוגדה 643 - ק.אג"מ, קמביץ

הנדון: תחקיר מאו"ג לירי אזהרה בק.ד. 18 "פילדלפי" - 7/7/01

1. ביום ה' 12/7/01 בוצע התחקיר שבנדון בראשות המאו"ג ובהשתתפות סמח"ט דרומית מג"ד 424 וק. אג"מ.
2. להלן סיכום מאו"ג:
 - א. הרקע לתחקיר הוא דיווח מהתקשורת על הריגת ילד ופציעת שניים נוספים במרחב טרמית בעת ששהו בביתם. הדיווח מדבר על פציעה מכדור - 0.5.
 - ב. שגיאות:
 1. לא נותנים לאנשים להתקרב לפחות מ- 50 מ' מהכלים - או בנסיעה לאחור או בהפעלת רוג'ר.
 2. ירי הטנק הוא תקלה.
 - ג. הגדרות לפתיחה באש "פילדלפי":
 1. לוודא שהירי לא פוגע - כלומר ירי על חומת מפגע, ממערב לקיר לסוללה ו/ או לקיר הבטון, כמה שיותר רחוק מאנשים (לא להגדיר 50 מ').
 2. הירי יתבצע ע"י נשק מדויק - בארט, מקלע, מקביל 0.5 ע"ג תותח לאחר שבוצע תיאום כוונות.
 3. ירי אזהרה מתבצע ביום בלבד, באישור מ"פ/ סמ"פ בלבד.
 - ד. יש להתמיד בהנעת הפטרול "בפילדלפי" ולהקפיד שהוא יהיה נייד ולא סטאטי.
 - ה. אין אפשרות לקבוע שהפגיעות בילדים אכן היו מאש כוחתינו.

משה חולי רס"ן
ק. אג"מ 6643

נספח ג': חוות דעת פרקליט פיקוד דרום

כנסת ישיבה / מיקוד דרום
 0307-9351/4
 0307-9353
 6172706
 2894 (44)80/01
 תשס"א
 2001

פרקליטות
 זרוע היבשה / מיקוד דרום
 טל':
 פקס:
 איי:
 חק:
 יו:
 29

מפקד
 1
 101876

מפגש - ליהודת המפקד
 כנס
 04 יולי 2001
 101876

מפגש - 9605 התצ"ר
 מפגש - 9605 התצ"ר
 ה-2025

הנדון: נסיבות מותו של חליל אל מוגרבי ברפיח ביום 7/7/2001

תצ"ר: ת"ע 582 7/7/01 1395 מיום 12/7/2001
 ת"ע 582 7/7/01 1484 מיום 24/7/2001
 מ-נו: חק (44)80/01 2206 מיום 16/7/2001
 חק (44)80/01 2386 מיום 25/7/2001
 חק (44)80/01 2825 מיום 20/8/2001

1. במצורף למכתבי התצ"ר שבסימוכין, הועברו לעיונו ידעות עיתונאיות ותלונת ארגון "בצלם", מהן עלה, כי ביום 7/7/2001, בעת התמודדות עם הפרת סדר, אשר כללה ידוי רימונים ואבנים לעבר כוח צה"ל, נורה הילד שבנדון ונהרג.

לטענת הפלסטינים חיילי צה"ל עשו שימוש במקלעים כבדים, בשד נורמים צבאיים מצוטים בעיתון כמכחישים את הטענה.

במניית ארגון "בצלם" מצויין, כי הילד לא נטל חלק באירוע אלים כלשהו, אלא שיחק עם חבריו בקרבת מקום עת נורה ונהרג.

2. לאחרונה הועברו אליו תחקירים בנוגע לאירוע האמור. עיון בתחקירים מעלה, כי במשך אותו היום היו במקום התפרעות והפרות סדר חסרות. על פי התחקירים, בוצע "ירי אוזרה" וירי כדורי נומי לעבר קבוצות המתפרעים, שהורכבה מעשרות ילדים, אשר ניסו להתקרב לכוח צה"ל במקום, והשליכו לעברו אבנים ומספר רימוני רסס.

הדברים הללו אינם עולים בקנה אחד עם מניית ארגון "בצלם", לפיה במועד האמור לא התרחשו אירועים אלימים במקום והילדים שנפגעו שיחקו משחקי כדור ולא השתתפו בהתפרעות מכל סוג שהוא.

3. לאור נסיבות ההתפרעות האלימה והאופי הלחמתי של האירועים, כפי שמתוארים בתחקירים, אינני סבור כי יש מקום למתוח בחקירת מצ"ח לבירור האירוע.

4. עם זאת, מצאתי לנכון להצביע על הנקודות הבעייתיות הבאות:

(א) נראה, כי נעשה שימוש בירי באמצעות טנק כירי אוזרה, דבר האסור על פי ההוראות. הנם שהתחקיר עצמו מצוין שירי הטנק היה שגיאה (אם כי, זאת מטעם שונה מאשר הטעם ההוראתי - לא צוינו אצל צעדים נקטו באשר לירי זה, אם בכלל.

(ב) התחקירים מציינים כי בוצע ירי אוזרה לעבר ילדים. אמנם, ההוראה קובעת, כי אין לירות ירי אוזרה לצורך הרחקת ילדים משטח מוגבל בצידי דרכים (סעיף 19 להוראה האחרונה) ואולם, לטובת אופי ההתפרעות (אבנים ואף מספר רימונים) ניתן היה לירות גם ירי חי ואין פסול בירי האוזה בנסיבות אלו.

(ג) נראה, כי התגובה אשר נמסרה לעיונות מטעם צה"ל, על כך שלא נעשה שימוש בנשק כבד, לא היתה נכונה.

5. אשר על כן, אינני ממליץ, כאמור, על פתיחת חקירת מצ"ח בגין האירוע. עם זאת, נראה כי יש לברר אילו צעדים משמעותיים ננקטו כנגד האחראי להפעלת הטנק באירוע, ובמידה ולא ננקטו צעדים כאלה - יש לחזור על קיומם.

6. להנחתה.

יש לברר אילו צעדים משמעותיים ננקטו כנגד האחראי להפעלת הטנק באירוע, ובמידה ולא ננקטו צעדים כאלה - יש לחזור על קיומם.

אם נקטו צעדים משמעותיים נגד האחראי להפעלת הטנק באירוע, ובמידה ולא ננקטו צעדים כאלה - יש לחזור על קיומם.

ברוך י. מני,
מרקליט
סא"ל
צבאי

אם נקטו צעדים משמעותיים נגד האחראי להפעלת הטנק באירוע, ובמידה ולא ננקטו צעדים כאלה - יש לחזור על קיומם.

לוטים: תחקירים

נספח ד': חוות דעת התובעת הצבאית הראשית

נסיבות מותו של חליל אל מוגרבי, בן 11, ומציעתם של שני ילדים סמוך לנבול מצרים – 7/7/01

תלונת באלם (מצורמות עדויות של 2 ילדים)

1. ביום 7/7/01 שיחקו קבוצה של 20-30 ילדים כדורגל במגרש ליד הגבול, סמוך למחנה הפליטים יבנה.
2. ב- 17:00 לערך עובר לידם טנק, ממזרח למערב, ולא מתייחס אליהם.
3. 15 דקות לפני שסיימו לשחק עובר הטנק משער "סאלח א-דין" מערבה למגדל הצבאי בתל-זוערב.
4. בשעה 19:10 – הילדים יושבים לנוח; חלק בצד ערמות החול שליד הגבול וחלק **בפסנת** הערמות. (ביניהם, חליל, הילד שנהרג).
5. פתאום, ירי מכיוון המגדל הצבאי, המצוי במרחק של כ- 1 ק"מ מהילדים; כדור שקט פגע בחליל, ראשו התנפץ והוא נפל מפיסנת הערימה. מיד לאחר מכן קול יריות חזק – כשברחו צפונה – שני ילדים נפגעו.
6. רכב ציבורי מסוג מרצדס אסף את חליל, ואמבולנס אסף את 2 הפצועים.

התחקיר המבצעי

1. נגמחון ביצע משימת פטרול לאורך קווי דיווח (ק.ד.) 16א ו-18, בקו הגבול.
2. ב- 12:00 עשרות ילדים התקהלו בק.ד. 18. השתלשלות האירוע:
 - א. 12:00 – זריקות אבנים. רימון רסס אחד נזרק על הכוח. ילדים חוצים ציר "פילדלפי" ומגיעים לציר "דקר" (מקביל לפילדלפי). **התגובה**: מבוצע ירי אזהרה על ציר דקר, לפני הילדים + 5 כדורים לעבר הבטונדות בק.ד. 18.
 - ב. 13:00 – החלפת כוחות – מ"מ 5, מתמקם בתצפית מצפון לק.ד. 18.
 - ג. 13:30 – התגברו זריקות האבנים + נזרקו 5 רימונים על הנגמחון. **התגובה**: מ"מ מבצע ירי אזהרה + ירי גומי (פוגע, כנראה קלות, בילד שממשיך לרוץ ולהפגין) + ירי מא"ג לעבר סוללה וקיר בטון + זרקו רימון הלם לתוך התעלה. נזרקו 2 רימונים לעבר הכוח.
 - ד. 19:00 – המ"מ והנגמחון חוזרים מערבה לגירית. עשרות ילדים ומבוגרים נכנסים לציר "דקר", מניחים חפצים ותלתליות + זוהו העברות של שקיות מהצד המצרי. **התגובה**: המ"מ מורה לטנק לבצע ירי אזהרה לא לעבר הילדים עצמם: ירו ממקלע 0,5 ל-3 כיוונים; לק.ד. 17, מצפון לק.ד. 17, לכיוון ה-T בפתחה ב-ק.ד. 18. לא זוהה שמישהו מהילדים נפגע.

המלצת פרקליט דרום

1. התפרעות אלימה, אופי לחימתי, נזרקו רימונים – אין מקום לפתוח במצו"ח.
2. עם זאת, אסור להשתמש בירי מטנק כירי אזהרה – ממליץ על צעדים משמשיים כנגד האחראי להפעלת הטנק.

התייחסות תצ"ר

בחינת האירוע צריכה להתחלק לשניים: א. בחינת חוקיות הירי ע"י הטנק. ב. האם ירי זה גרם למוות ולפציעה של המתלוננים?

1. חוקיות הירי

על פניו, נראה, אכן, שהירי בוצע במסגרת אירוע "לחימתי", נזרקו רימונים וכו'. ואולם:

א. אין קשר, לא בסמיכות זמנים ולא במהות, בין הרימונים לבין הירי שביצע המקלע הכבד שעל הטנק. ירי קודם במהלך היום בוצע כתגובה לרימונים. לא ירי הטנק, בשעה 19:00.

ב. ירי הטנק בוצע כתגובה לעשרות ילדים ומבוגרים שהגיעו לציר "דקר" והניחו חפצים, כלשון התחקיר.

ג. בוצע ירי אזהרה – ולא ירי על מנת לפגוע – ספק אם הכוח חש שהוא במצב של סכנת חיים.

ד. ירי אזהרה – ההוראות קובעות כי:

1. אין לבצע ירי אזהרה לעבר ילדים.
2. יש לבצע ירי אזהרה רק מנק"ל (בוודאי לא ממק"כ).

בעניין זה, התחקיר לא מברר מהן ההוראות שהיו ידועות לכוח בכלל ולמ"מ שהפעיל את הטנק בפרט, בעניין ביצוע ירי אזהרה.

פרקליט דרום היה ער לבעיית חוקיות ירי האזהרה, ואולם הציע להסתפק בצעדים משמעותיים בלבד כנגד מי שהיה אחראי להפעלת הטנק, וזאת מהטעם שנוזקו אף רימונים ולכן: "ניתן היה לירות גם ירי חי ואין פסול בירי האזהרה בנסיבות אלה", ראה סעיף 4.ב. למכתבו של הפרקליט.

כפי שכבר הראינו קיים **ספק** האם ניתן להצדיק את ירי הטנק בזריקת הרימונים (דבר שלא מתיישב כרונולוגית), או בתחושת הכוח כי הוא מצוי בסכנת חיים.

2. האם ירי הטנק גרם למוות ולפציעה של המתלוננים

נקדים ונאמר, אפשרות סבירה היא שהירי לא גרם בילדים שזוהו כמתפרעים, כי אם בילדים ששהו במרחק מסויים ממקום האירוע.

- א. הילדים ציינו שלא היה כל אירוע אליס בסביבה.
- ב. הילדים ציינו, שהטנק עבר לידם ב- 17:00 בערך, ולא התייחס אליהם, ונע לכיוון המגדל הצבאי בתל – זוערב.
- ג. מהתלונה עולה שהירי בא מהמגדל הצבאי, שהיה מרוחק כ- 1 ק"מ מהם.
- ד. בתחקיר עלה שלא זוהתה כל פגיעה, או התלהמות שלאחר פגיעה, או אמבולנס או רכב אחר שפינה פצועים. לשומת זאת, הילדים ציינו שרכב ציבורי מסוג מרצדס אסף את ההרוג ואמבולנס אסף את הפצועים.
- ה. הירי לא בוצע לא לעבר המתפרעים, כי אם לצד.
- ו. הילדים ישבו לצד ערימות חול וחלק על פיסגתן.

האם לא היה ירי אחר שפגע בילדי הכדורגל?

- א. השעות מתאימות – 19:10 על פי הילדים. בערך ב- 19:00 על פי התחקיר, המ"מ יוצא חזרה לגירית והמתפרעים מגיעים לציר וכו'.
- ב. מדובר במקום קרוב מאוד.
- ג. לא עלה מהתחקיר שהיה ירי אחר בגיזרה.

סיכום ביניים

1. אם זה היה ירי אזהרה - אז הוא בוצע בניגוד להוראות - רק נק"ל ולא לעבר ילדים.
2. ירי להסרת סכנת חיים - קיים ספק האם ירי חי במטרה לפגוע היה יכול להיות מוצדק בשלב זה (נקודת הזמן הרלבנטית - 19:00, אז לא נזרקו רימונים, וקיים ספק אם הכוח חש בסכנת חיים).
3. אפשרות סבירה, גם אם לא חד משמעית (בשלב זה) - ירי האזהרה, הבלתי חוקי לכאורה, פגע בילדי הכדורגל מרחק של כ- 1000 מטר ממקום האירוע.

אפשרויות לפעולה

1. יש כאן, חשד לירי בניגוד להוראות + חשד שהירי הרג ופצע ילדים חפים מפשע - יש להורות על חקירת מצי"ח יסודית (בין היתר יבדקו אילו הוראות פתיחה באש ניתנו לכוח, והאם ניתן לקבוע בוודאות שזה הירי שפגע בילדים).
2. הירי מוצדק - האירוע, כולו, בעל אופי לחימתי, נזרקו רימונים קודם לכן במהלך היום, האיזור כולו מסוכן, הירי היה מוצדק, אם נפגעו חפים מפשע, אין אלא להצטער על כך. ראה הצעה למכתב תשובה ל"בצלם", שנגזר מבחירה בחלופה זאת.
3. למרות האופי הלחימתי - הירי היה ירי אזהרה - שלא בוצע בהתאם לכללים: נורה ממקלע כבד ולא נק"ל וכן לעבר ילדים. ואולם, לאור העימות, הרימונים, הסיכון וכ"ו - לא מדובר ב"חריגה חמורה" מההוראות ולכן ניתן להסתפק בצעדים משמעותיים בלבד כנגד מי שהפעיל את ירי האזהרה מהטנק.

שניים בבחירת דרך הביניים

- א. "חומרת החריגה" ו- "תוצאות האירוע" הינם שני קריטריונים שמשלבים זה עם זה. התוצאות כאן חמורות מאוד - ילד בן 11, ששיחק כדורגל לתומו, נהרג. שני חבריו, בני 10 ו- 12 נפצעו (ככל הנראה בן ה- 10 "קשה"). גם אם מדובר בחריגה "קלה", התוצאה צריכה להכתיב חקירת מצי"ח.
- ב. הסייג של ירי נק"ל בא להבטיח שירי האזהרה יסכן כמה שפחות. השימוש במק"כ הנביר עד מאוד את הסיכון שמישהו במרחק 1,000 מטר יפגע.
- ג. אם כל החשדות לכאורה יתאמתו: ירי אזהרה בניגוד להוראות + קשר סיבתי למוות, לא יוגש כתב אישום?
- ד. אולי התשובה לשאלה האם יוגש כת"א תלויה בשאלה אילו הוראות פתיחה באש קיבל הכוח כשיצא למשימה?

מפקדת פרקליט צבאי ראשי
תביעה צבאית ראשית
טלפון: 03-5693153
סימוכין: ת"ע 7/7/01 582
כ"ד אלול תשס"א
12 ספטמבר 2001

לכבוד
רונן שטיין – "בצלם"
רח' התעשייה 8
ירושלים, 93420

הנדון: סנייתך בדבר נסיבות מותו של חליל אל מור/רבי ברפיה – 7/7/01

סימוכין: מכתב מיום 16/7/01

1. לאחר שנערך בירור בדבר נסיבות המקרה, עולה כי ביום 7/7/01, התקהלו ילדים בקרבת כוח של צה"ל שנע לאורך הגבול עם מצרים. ההתקהלות לוותה בזריקת אבנים וכן רימוני רסס לעבר כוח צה"ל.
2. הכוח ניסה לפזר את ההתפרעות באמצעות ירי כדורי גומי וכן ירי אזהרה, שכוון לעבר חומת מפגע, באופן שלא יפגע במפרי הסדר.
3. בנסיבות העניין, ולאור העובדה שעל כוח צה"ל נזרקו רימוני רסס, לא מצאנו כי עולה חשד להתנהגות פלילית מצד חיילי צה"ל או כי יש הצדקה לפתיחה בחקירה.

העתק: פרקליט דרום

בברכה,

עינת רון,
תובעת צבאית ראשית
אל"מ

נספח ה': תשובת התובעת הצבאית הראשית לבצלם

מפקדת פרקליט צבאי ראשי
תביעה צבאית ראשית
טלפון: 03-5693153
סימוכין: ת"ע 582 7/7/01 2256
י"ד חשון תשס"ב
31 אוקטובר 2001

לכבוד

רון שטיין – "בצלם"
רח' התעשייה 8
ירושלים, 93420

הנדון: פנייתך בדבר נסיבות מותו של חליל אל מור'רבי ברפ"ח – 7/7/01
סימוכין: מכתבך מיום 16/7/01

1. לאחר שנערך בירור בדבר נסיבות המקרה, עלה כי ביום 7/7/01, התקהלו ילדים, ובשלב מסוים גם מבוגרים, בקרבת כוח של צה"ל שנע לאורך הגבול עם מצרים.
2. ההתקהלות לוותה, לפרקים, בוריקות אבנים מאסיביות וכן זריקת רימוני רסס לעבר כוח צה"ל.
3. הכוח ניסה לפזר את ההתפרעות באמצעות ירי כדורי גומי וכן ירי אזהרה, שכוון לעבר חומת מפע, באופן שלא יפגע במפרי הסדר.
4. הירי החי לא כוון לעבר המתפרעים ולא נצפו נפגעים כתוצאה מירי זה.
5. בנסיבות העניין לא מצאנו כי עולה חשד להתנהגות פלילית מצד חיילי צה"ל או כי יש הצדקה לפתיחה בחקירה פלילית.

העתק: פרקליט דרום

בברכה,

עִינַת רוֹן,
תובעת
צבאית ראשית
אל"מ

13485